

การวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษา: การวิจัยแบบผสมวิธี
AN ANALYSIS OF THE ACTIVITIES PROMOTING VOLUNTEER SPIRITS OF SECONDARY
SCHOOL STUDENTS: MIXED METHODS RESEARCH

นางจิราพรณ เรืองพุฒ *

Jirapun Ruengpoot

รศ.ดร.อวยพร เรืองตระกูล **

Assoc. Prof. Auyporn Ruengtragul, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนตามระดับชั้นและสังกัดและ 4) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือระยะแรกเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ระยะที่สองเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 540 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำกิจกรรมจิตอาสา แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลแบบกรณีศึกษาโดยการศึกษารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนที่มีจิตอาสาอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง 2) กิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาประกอบด้วยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียนและจัดภายนอกโรงเรียน โดยส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการช่วยเหลือผู้อื่น 3) เปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาแตกต่างกัน 4) แนวทางการส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ควรเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำร่วมกัน เป็นลักษณะกิจกรรมที่นักเรียนได้ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละต่อสังคมและควรส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาที่เกี่ยวกับการมุ่งมั่นพัฒนา

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: jirapunny@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Auyporn.R@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The purposes of this research were to 1) study and compare the level of volunteer spirits of secondary school students, 2) analyze of the activities promoting volunteer spirits of secondary school students, 3) compare the level of volunteer spirits of secondary school students, and 4) study the guidelines of the activities promoting volunteer spirits of secondary school students. This study was a mixed method research. This study was divided into two phase. Phase 1 study quantitative data. Phase 2 study qualitative data. The sample used in this study were secondary school students. Bangkok 540 samples used in this study was a questionnaire about the activities promoting volunteer spirits and interviews. And focus groups. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics. and qualitative data were analyzed using the storage case study where students are volunteer spirits at a high level.

The research results showed that: 1) the level of students volunteering in the Medium 2) promotion of students volunteering activities within the school and outside of school. In most cases, the nature of helping others. 3 levels of volunteerism students of different 4) the promotion of volunteerism with students. It is an activity that students can do together. Is the activity in which students can help others. Sacrifice to society and should promote volunteering activities related to its development as an activity like this one.

คำสำคัญ: จิตอาสา/ จิตสาธารณะ/ กิจกรรมส่งเสริม/ กิจกรรมเสริมสร้าง

KEYWORDS: VOLUNTEER SPIRITS / PUBLIC MIND / THE ACTIVITES PROMOTING/ BUILDING ACTIVITES

บทนำ

จิตอาสาเป็นคุณธรรมจริยธรรม ที่ควรให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จิตอาสาหมายถึง ความสำนึกของบุคคล ที่มีต่อสังคม ส่วนรวม โดยการเอื้อใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ธรรมนูญชากร (2550 อ้างถึงใน พระไพศาล วิสาโล, 2544; มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, 2550)

ในกระแสยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองในด้านวัตถุ ทำให้คนในสังคมให้ความสำคัญในด้านวัตถุและทรัพย์สินเงินทอง มีค่านิยมในการแสวงหาอำนาจ แสวงหาทรัพย์สินเงินทอง ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ภายนอกของบุคคลที่พบเห็นมากกว่าให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ ทำให้สังคมในยุคปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรม มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุคคลเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและคนในสังคม รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคมส่วนรวม การมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง จึงเป็นเรื่องที่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีการกล่าวถึงการมีจิตอาสาของคนในสังคมมากขึ้น จิตอาสาถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ควรได้รับการปลูกฝังให้คนในสังคม คุณธรรมเป็นสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงามมีลักษณะเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม การเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมจึงเกี่ยวข้องกับความรู้สึกละแวกใจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเชื่อกันว่าหากสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดความรู้สึกแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (ทิตนา ขมมณี, 2553)

การปลูกจิตสำนึกให้มีจิตอาสา ตระหนักถึงการเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ จากสภาพแวดล้อมในสังคม การกระตุ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง คงไม่สามารถวัดผลได้ในครั้งเดียว เพราะคนส่วนใหญ่เริ่มเปลี่ยนทัศนคติยอมรับว่าการทำดี ทำยากกว่าการทำสิ่งไม่ดี ซึ่งไม่จริงเสมอไป จึงต้องพัฒนาความคิดของคนให้ต่อสู้กับกระแสสิ่งไม่ดีที่แวดล้อมอยู่ โดยเน้นการพัฒนาและกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกัน

และหาแนวทางที่จะทำให้คนไทยมีพลังที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดไม่ดีให้เป็นความดีงามและถูกต้อง พร้อมทั้งเรียกร้องให้สังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ไขสิ่งไม่ดี ด้วยการกระตุ้นให้เกิดขบวนการต่อยอดส่งเสริมพลังแผ่นดินด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้งอกงามเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องไม่หยุดพัก ทั้งนี้ต้องอาศัยการทำกิจกรรมปลูกกระแสให้เรื่องนี้อยู่ในความนิยมของคนในสังคมให้มากที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขแบบยั่งยืนในสังคมไทย (พทุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2551)

การจัดกิจกรรมการพัฒนาและฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม หลักการตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแนะนำว่าควรพัฒนาทั้งลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน ในสัดส่วนที่ต่างกันตามวัยของเด็ก คือ เด็กเล็กให้พัฒนาด้านพฤติกรรมมาก พัฒนাজิตน้อย เมื่อโตขึ้นก็พัฒนাজิตมาก และพัฒนาพฤติกรรมน้อยลง ผู้มีหน้าที่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนควรคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีสื่อหลากหลายรูปแบบที่สามารถสื่อสารถึงกันได้หลายลักษณะ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อเด็ก และเยาวชนทั้งในด้านความคิด ความรู้ และพฤติกรรม (วิสาสลักษณ์ ชั่ววลี, 2551)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลกพร้อม โดยได้ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 ในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ มีคุณภาพ รักษาความเป็นไทย รวมทั้งให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นคุณลักษณะที่จะทำให้ประเทศชาติมีพลเมืองที่มีคุณภาพและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องอันจะนำมาซึ่งความแตกแยกและส่งผลต่อความสงบสุขของบ้านเมือง(สุริน ชุมสาย ณ อยุธยา, 2553)

การพัฒนานักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเรื่องที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญเพราะนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นวัยที่จะต้องได้รับการพัฒนาพื้นฐานทางด้านจิตใจที่ดีงามเพื่อเติบโตไปเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคตต่อไป (สุริน ชุมสาย ณ อยุธยา, 2553)

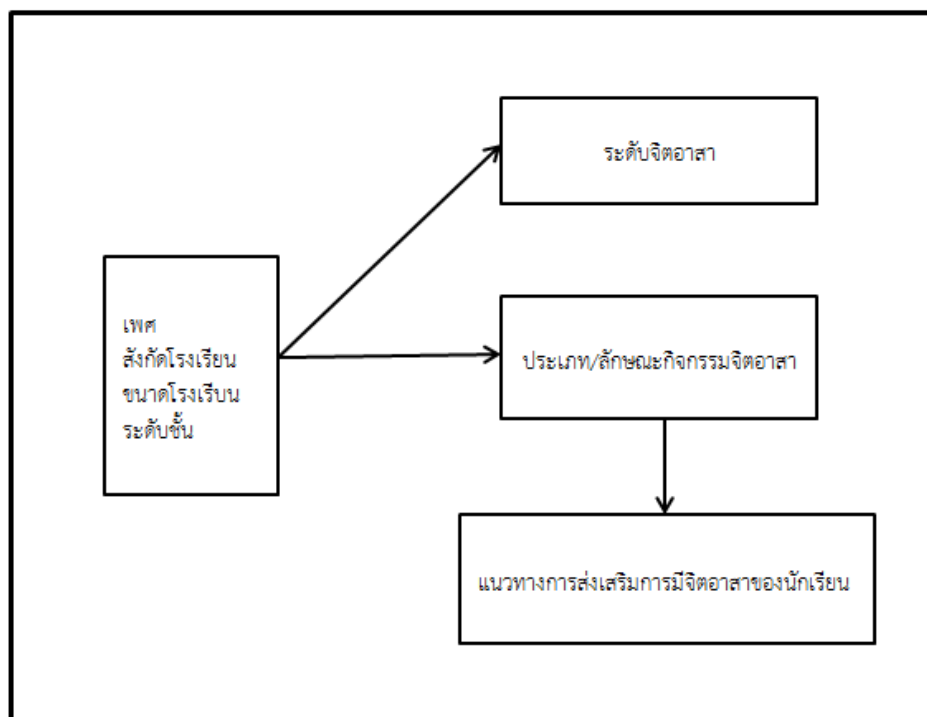
จากข้อมูลการสำรวจสถานภาพคุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการไม่มีคุณธรรมหรือมีคุณธรรมในระดับต่ำได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา มีค่าคุณธรรมทั้ง 7 ด้าน ด้านที่ได้ทำการสำรวจอันได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ อยู่ในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับช่วงอายุอื่น ๆ (วิริยา ศรีวิเชียร, 2551) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมของสังคมไทยที่ชื่นชมและยกย่องคนเก่งมากกว่าคนดี ซึ่งจะเห็นได้จากการสอบแข่งขันต่าง ๆ การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ การคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานแล้วแต่วัดความรู้ทั้งสิ้น การมุ่งวัดแต่ความรู้นี้เองอาจทำให้เยาวชนไม่เห็นคุณค่าของความดี แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อตนเอง โดยลืมนึกว่าหากทุกคนมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดการเสียสละ การแสดงน้ำใจต่อกัน คนในสังคมนั้นก็จะเป็นความสุข กระบวนการบริหารนักเรียนให้เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม ควรเริ่มที่ความมีน้ำใจเป็นเรื่องแรก เพราะน้ำใจเป็นตัวตั้งของความเสียสละ และถ้าปลูกฝังอบรมอย่างเดียวโดยขาดการปฏิบัติ ก็อาจจะไม่ได้ผลจึงควรมีการทำกิจกรรมที่หลากหลาย (จิณณาภัทร พิบูลวิทิศารัง, 2551)

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาข้างต้นดังกล่าวของเยาวชน สามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ว่า สิ่งแวดล้อมและผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆกัน ประกอบกับพฤติกรรมของบุคคล ส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (modeling) เช่น ภาพยนตร์ หนังสือ หรือคำบอกเล่าต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ประกอบกับ แนวคิดทางจิตปัญญาธิบายความเป็นมาของทุกสรรพสิ่งได้และทำให้เข้าใจง่าย รวมทั้งการฝึกฝนสติและสมาธิ เพื่อให้เยาวชนเกิดการเปิดรับข้อมูลต่างๆหรือความรู้อย่างเต็มที่ สุขภาพกายและใจดี ผลการเรียนรู้ดี แนวคิดจิตปัญญาที่มุ่งให้บุคคลฝึกฝนตนเองเพื่อสามารถใช้ชีวิตที่มีความสุข สามารถหลีกเลี่ยงจากปัญหาสังคมต่างๆ และมีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่กำลังกล่าวถึง จิตอาสา ทั้งการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550) โมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุตาพรณ บินนอก, 2551) แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ (เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ, 2551) ซึ่งพบว่าปัจจัยครูอาจารย์มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ทั้งนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตอาสา ผ่านกระบวนการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน เมื่อ นักเรียนซึ่งเป็นบุคคลในสังคมเกิดความตระหนักดังกล่าวย่อมจะส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทุกคนพร้อมที่จะช่วยเหลือกัน พร้อมทั้งจะเสียสละ มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุขและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปในทิศทางที่ดีขึ้น ปราศจากปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การเอารัดเอาเปรียบกัน การชิงดีชิงเด่น การแก่งแย่งแข่งขัน การแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองโดยมิชอบ การอยากมีอยากได้ ขาดการเสียสละ เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเหล่านี้โรงเรียนจึงควรเสริมสร้างให้นักเรียนมีจิตอาสา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า โรงเรียนมีการปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีจิตอาสาได้อย่างไร กิจกรรมที่โรงเรียนต่าง ๆ จัดให้นักเรียนเหมาะสมและเพียงพอในการพัฒนานักเรียนให้มีจิตอาสาหรือไม่อย่างไร รวมทั้งสนใจศึกษาระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครมีมากน้อย เพียงใด ลักษณะการจัดกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนเป็นอย่างไร นักเรียนสนใจจะให้โรงเรียนพัฒนาในกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาไปในลักษณะใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยผสมวิธีในการวิจัยในครั้งนี้โดยการสำรวจข้อมูลของโรงเรียนก่อนแล้วจึงเก็บข้อมูลรายกรณีเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีจิตอาสาต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนตามระดับชั้นและสังกัด
4. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. จิตอาสา หมายถึง พฤติกรรมการเป็นผู้ให้ ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ อาสาทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจและไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยแบ่งจิตอาสาออกเป็น 3 ด้านคือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคมส่วนรวม และการมุ่งมั่นพัฒนา

2. กิจกรรมส่งเสริมจิตอาสา หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนในการพัฒนาจิตอาสา

3. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยการสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียน

ระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ ใช้การสนทนากลุ่ม(focus group) เป็นการเก็บข้อมูลแบบกรณีศึกษาโดยการศึกษารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาในโรงเรียนที่นักเรียนมีจิตอาสาอยู่ในระดับมาก และระดับมากที่สุด

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จาก 3 สังกัด คือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.) รวมทั้งหมด 9 โรงเรียน จำนวน 540 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นระดับชั้น (strata) มีการดำเนินการดังนี้

1. แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.)
2. สุ่มโรงเรียนจากแต่ละสังกัดโดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ให้ขนาดของโรงเรียนเป็นระดับชั้น (strata)
3. สุ่มโรงเรียนจากแต่ละขนาด โดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง โดยขนาดโรงเรียนพิจารณาจากเกณฑ์การจำแนกขนาดโรงเรียนของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ(องค์การมหาชน) โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ
 - 3.1 สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนมากกว่า 2,000 คน)
 - 3.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,001 - 2,000 คน)
 - 3.3 สถานศึกษาขนาดปานกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 - 1,000 คน)

จากการสุ่มโรงเรียนดังกล่าวทำให้ได้โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 9 โรงเรียน ทั้งนี้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่ได้เก็บข้อมูลจากโรงเรียนขนาดเล็ก(จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 8 - 300 คน) เนื่องจากไม่มีกลุ่มตัวอย่างใดที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) ที่มีจำนวนนักเรียนมัศึกษาน้อยกว่า 300 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สัมภาษณ์ในประเด็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษา และสัมภาษณ์นักเรียนโดยนักเรียนสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึก

และความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น ทั้งกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนและกิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดให้ทำและกิจกรรมที่นักเรียนคิดทำด้วยตนเอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ทำกิจกรรมจิตอาสาภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการทำกิจกรรมจิตอาสา แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของนักเรียน ประกอบด้วยข้อความ 5 ข้อ เกี่ยวกับเพศ สังกัดโรงเรียน จำนวนนักเรียนในโรงเรียน ระดับชั้นที่กำลังศึกษาและผลการเรียนเฉลี่ย ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า(rating scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อความ 16 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนจัดมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ประกอบด้วยข้อความ 24 ข้อ ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาอื่นๆ ที่โรงเรียนจัด ประกอบด้วยข้อความปลายเปิด 2 ข้อ และตอนที่ 5 แบบสอบถามการปฏิบัติตนของนักเรียนมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า(rating scale) 5 ประกอบด้วยข้อความ 28 ข้อ โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา(content validity) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อรายการประเมินกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน(Item Objective Congruence : IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ผลการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อแบบสอบถามการปฏิบัติตนของนักเรียน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 จำนวน 24 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.2 จำนวนข้อ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.4 จำนวน 1 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.8 จำนวน 1 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1.ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากคณะครูศาสตร์ถึงผู้บริหารโรงเรียน
- 2.ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำแบบสอบถามไปมอบให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 3.กำกับติดตามแบบสอบถามคืนโดยติดต่อกับโรงเรียนทางโทรศัพท์อย่างสม่ำเสมอ
- 4.ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงบรรยาย(descriptive statistic และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลแบบกรณีศึกษาโดยการศึกษารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาให้นักเรียนที่มีจิตอาสาอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

ผลการวิจัย

- 1) จากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของนักเรียน พบว่า ระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง
- 2) จากการวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่ากิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนประกอบด้วยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียนและจัดภายนอก โดยมีลักษณะเป็นกิจกรรมจิตอาสาในด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคมส่วนรวม และการมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งกิจกรรมจิตอาสาที่นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติจะเป็นกิจกรรมจิตอาสาในด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นลักษณะของการให้บริการที่นักเรียนสามารถทำได้ด้วยตนเอง เช่น อ่านหนังสือบันทึกเสียงสำหรับคนตาบอด ช่วยผู้สูงอายุทำกายภาพบำบัด การช่วยบริการผู้ป่วยตามโรงพยาบาล รองลงมาคือ กิจกรรมจิตอาสาในด้านการเสียสละสังคมส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดที่สาธารณะประโยชน์ การปลูกป่าชายเลน การรักษาความสะอาดริมคลองริมหาด และกิจกรรมจิตอาสาในด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตามลำดับ
- 3) เปรียบเทียบระดับจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาแตกต่างกัน นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีระดับจิตอาสาแตกต่างกัน
- 4) แนวทางการส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาให้นักเรียน โดยการกำหนดและวางแผนการจัดกิจกรรมเป็นระดับชั้น ให้นักเรียนได้ทำตามความสมัครใจ ทำกิจกรรมในลักษณะที่ตนเองสนใจและมีความต้องการ โดยโรงเรียนกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำอย่างหลากหลาย นักเรียนมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมและเลือกกลุ่มเพื่อนที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเป็นกลุ่มเพื่อนที่มีความสนใจและต้องการทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอกิจกรรมจิตอาสาอื่น ๆ ที่นักเรียนสนใจและต้องการทำกิจกรรมนั้น โดยกิจกรรมจิตอาสาของนักเรียนมีครูที่ปรึกษาให้คำแนะนำ สนับสนุนและ

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียนมีหลากหลาย ทั้งกิจกรรมจิตอาสาที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนและกิจกรรมจิตอาสาที่จัดภายนอกโรงเรียน และประกอบด้วยกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนทำและกิจกรรมที่นักเรียนโรงเรียนให้อิสระนักเรียนในการได้ทำกิจกรรมจิตอาสาที่ตนเองต้องการ มีความสนใจและถนัด โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความพร้อมและความปลอดภัยของนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้ให้คำแนะนำ ทั้งนี้การทำกิจกรรมจิตอาสาของนักเรียนจะทำในลักษณะที่ทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนสนิทเป็นส่วนใหญ่ โดยกิจกรรมที่จัดมีลักษณะเป็นแนวทางเดียวกัน คือเป็นกิจกรรมในลักษณะของการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าชายเลน การเก็บขยะริมทะเล ริมคลอง การทำความสะอาดสถานที่สาธารณะประโยชน์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนหรือชุมชนที่นักเรียนพักอาศัย

โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมจิตอาสาอย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนโดยพิจารณาจากความพร้อมความเหมาะสมและความปลอดภัยของนักเรียนเป็นหลัก โดยมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำร่วมกันทำ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นโดยการนำเสนอกิจกรรมจิตอาสาที่นักเรียนสนใจด้วยตนเองนอกเหนือจากกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนเป็นผู้พิจารณากำหนดให้นักเรียนทำและนักเรียนเป็นผู้เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองตามความสนใจและความต้องการ หากแบ่งกิจกรรมจิตอาสาตามลักษณะของการปฏิบัติกิจกรรม จะพบว่านักเรียนมีการทำกิจกรรมในลักษณะการให้บริการ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การช่วยเหลือสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถนำผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาในโรงเรียนได้
2. การนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาในโรงเรียน จำเป็นต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนที่นักเรียนพักอาศัยโดยคำนึงถึงความพร้อม ความเหมาะสมและความปลอดภัยของนักเรียนที่ทำการกิจกรรมจิตอาสา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่ได้มีการศึกษาโรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาค จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการวิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาคกับในกรุงเทพมหานคร
2. ควรสำรวจความสนใจในกิจกรรมจิตอาสาประเภทต่าง ๆ เพื่อจะได้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียนมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสา
4. ควรหาแหล่งวิทยากรการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสานั้น จากชุมชนและท้องถิ่น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2551). *แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษา กลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินณาภัทร พิบูลทิติธำรง. (2551). *เด็กไทยไฟดี : น้ำใจเด็กสุพรรณ น้ำใจจากเมืองกรุง*. *วารสารคุณธรรม* ปีที่ 3, 30.
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (2551). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิศนา ขวมนมณี. (2553). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา: กลยุทธ์การสอน*. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* ปีที่ 35, 187.
- พลฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2551). *จุดประกาย : เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรมมหกรรมแห่งความดี*.

วารสารคุณธรรม ปีที่ 3, 15.

- วิริยา ศรีวิเชียร. (2551). การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุขพัชรา ชัมเจริญ. (2545). การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับเยาวชนที่มีความบกพร่อง. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร.
- สุดาพรรณ บินนอก. (2551). โมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2552). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริน ชุมสาย ณ อยุธยา. (2553). การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้ระบบคู่สัญญา. วารสารวิชาการ ปีที่ 13, 23.

ภาษาอังกฤษ

Bandura, A. (1986). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning.

Educational Psychologist, 28(2), 117-148.